

Research Paper

Globalization and Requirements of Teacher Education Policy

*Ali Reza Heidari¹

1. Assistant Professor, Department of Social Studies, Farhangian University, Tehran, Iran.

Use your device to scan
and read the article online

Citation: Heidari A. (2020). [Globalization and Requirements of Teacher Education Policy (Persian)]. *Journal Strategic Studies of Public Policy*, 10(37), 22-41.

Received: 16 May 2020

Accepted: 06 Aug 2020

Available Online: 18 Mar 2021

Key words:

Globalization, Teacher education policymaking, Modernization of teacher education, Professional empowerment of teaching students, World-Class teacher training

ABSTRACT

Globalization has altered numerous aspects of social life. There exists growing importance of the teaching profession in the accumulation of capital forms in today's competitive world; thus, government policies to empower teachers in the context of globalization are crucial. However, studies revealed that many countries were unsuccessful in formulating and implementing efficient and effective teacher education policies. The present research aimed to examine the requirements of teacher education policy in the age of globalization. We mainly addressed the requirements for the teacher education policy agenda to interact wisely with globalization. The current study attempted to provide a comprehensive and holistic conceptual model concerning the requirements of teacher education policy in the age of globalization. Accordingly, we described the nature of globalization and analyzed its effects on the teaching profession. Based on the obtained findings, it is necessary for decision-makers in the field of teacher training to plan and implement strategies per the implications of international policy. They should also consider establishing centralized policies on the agenda, including taking advantage of the opportunities and benefits of globalization; the management threats and challenges of globalization; modernizing the teacher education system based on international development, and the professional and world-level empowerment of teaching students.

* Corresponding Author:

Ali Reza Heidari, PhD.

Address: Department of Social Studies, Farhangian University, Tehran, Iran.

E-mail: heidari@cfu.ac.ir

مقاله پژوهشی جهانی شدن و الزامات سیاست‌گذاری تربیت معلم

* علی‌رضا حیدری^۱

۱. استادیار، گروه مطالعات اجتماعی، پردیس نسیمیه، دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران.

چکیده

توانمندسازی حرفه‌ای معلمان در دنیای دانش‌بنیان و رقابتی امروز امری حیاتی و سرنوشت‌ساز است. این در حالی است که پدیده جهانی شدن، سیاست‌گذاری در این حوزه اثرگذار را دشوارتر و پیچیده‌تر کرده است. از این رو، بسیاری از دولت‌ها در تدوین و اجرای سیاست‌های کارآمد در زمینه تربیت معلم تراز جهانی توفیقات لازم را به دست نیاورده‌اند. هدف پژوهش طراحی مدلی برای اثربخشی سیاست‌گذاری تربیت معلم در مواجهه با تغییرات جهانی شدن است. پرسش اصلی این است که سیاست‌گذاری تربیت معلم برای پاسخ‌گویی خردمندانه به دگرگونی‌های و آثار جهانی شدن بر حرفه معلمی می‌بایست از چه ابعاد، جهت‌گیری‌ها و مشخصاتی برخوردار باشد؟ بر اساس فرضیه تحقیق، سیاست‌گذاری تربیت معلم در عصر جهانی شدن باید ضمن پرهیز از تقلیل‌گرایی و جزه‌نگری، از ویژگی‌های جامعیت، نظام‌مندی و انسجام برخوردار باشد. روش پژوهش، توصیفی - تحلیلی است. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از شیوه‌های اکتشافی و سنتز پژوهی و جمع‌آوری داده‌ها با روش اسنادی و کتابخانه‌ای انجام شده است. پس از طبقه‌بندی اطلاعات حاصله و استخراج مضامین و مقوله‌های اصلی، مدل نظری پژوهش ارائه شده است. بر اساس یافته‌ها و نتایج، مدل طراحی‌شده شامل چهار راهبرد کلان، شانزده مؤلفه و ۳۲ راهکار است. راهبردهای کلان و مؤلفه‌های هر کدام عبارت‌اند از: بهره‌گیری از فرصت‌ها و مزایای جهانی شدن (ارتباطات بین‌المللی، کثرت‌گرایی جهانی، الگوهای ارزیابی، شبکه‌های سیاستی)، مدیریت تهدیدات و چالش‌های جهانی شدن (بیگانگی معلمان، تقویت سوداگری، کاهش مرجعیت، فردگرایی افراطی)، نوسازی نظام تربیت معلم بر پایه پیشرفت‌های بین‌المللی (نظام مدیریت، ساختارهای سازمانی، رویکردهای مشارکت‌جویانه، پارادایم‌های نوین) و به‌سازی حرفه‌ای دانشجو - معلمان در تراز جهانی (شایستگی‌های حرفه‌ای، برنامه‌های درسی، الگوهای کارورزی، فناوری‌های نوین).

تاریخ دریافت: ۲۷ اردیبهشت ۱۳۹۹

تاریخ پذیرش: ۲۸ مرداد ۱۳۹۹

تاریخ انتشار: ۲۸ اسفند ۱۳۹۹

کلیدواژه‌ها:

جهانی شدن،
سیاست‌گذاری تربیت
معلم، نوسازی آموزش
معلمان، بهسازی
حرفه‌ای دانشجو -
معلمان، تربیت معلم
تراز جهانی

* نویسنده مسئول:

دکتر علی‌رضا حیدری

نشانی: تهران، دانشگاه فرهنگیان، پردیس نسیمیه، گروه مطالعات اجتماعی.

پست الکترونیکی: heidari@cfu.ac.ir

مقدمه

از ماهیت و خصلت فراگیر «جهانی»^۱ نیز برخوردار شده‌اند. امر تربیت معلم نیز از این قاعده مستثنا نیست. نظام‌های تربیت معلم، سیاست‌ها، خط مشی‌ها و نیز نهادها، ساختارها و فرایندهای مرتبط با آن، در نتیجه توسعه جهانی شدن متحول و دگرگون شده‌اند؛ واقعیتی که سیاست‌گذاری در این حوزه را به دانش، تخصص و معرفتی جهانی نیازمند کرده است. تسریع و تشدید ارتباطات و تعاملات جهانی، محدود و محصور کردن اندیشه‌ها و تجربه‌های تربیتی در زمینه تربیت و آماده‌سازی معلمان به قلمروی مرزهای ملی را به امری دشوار و غیرعقلانی مبدل کرده است. از این رو، بازنگری، تغییر و اصلاح سیاستی و نوآوری و روزآمدسازی سیاست‌ها، دیدگاه‌ها و جهت‌گیری‌های نظام تربیت معلم اقدامی ضروری است. افزون بر این، در دنیای دانش‌بنیان و رقابتی امروزی که سرمایه‌های غیرمادی (انسانی، اجتماعی و فرهنگی) نسبت به سرمایه‌های مادی و طبیعی اهمیت بیشتری یافته‌اند، وجود معلمان ماهر و کاردان برای خلق و انباشت چنین سرمایه‌هایی امری حیاتی و سرنوشت‌ساز است. این در حالی است که بدون سیاست‌گذاری نهاد دولت، تربیت و آماده‌سازی معلمان توانمند امکان‌پذیر نیست. البته سیاست‌گذاری در این حوزه به دلیل تغییراتی که فرایند جهانی شدن در حرفه معلمی پدید آورده است، با پیچیدگی‌ها و دشواری‌های بسیاری همراه شده است. به همین دلیل، بسیاری از کشورها نتوانسته‌اند متناسب با این دگرگونی‌ها سیاست‌هایی را طراحی و اجرا کنند. بر اساس پژوهش‌ها، بسیاری از معلمان از مهارت‌ها و شایستگی‌های حرفه‌ای لازم جهت پاسخ‌گویی به نیازهای عصر جهانی شدن برخوردار نیستند. به عبارت دیگر، فرایند سیاست‌گذاری در این کشورها

در عصر حاضر، جهانی شدن با فراتر رفتن از مرزهای سرزمینی نظام وستفالی و کم‌رنگ کردن عناصر زمان و مکان، «جامعه جهانی واحد» پیش‌بینی شده (Mc-Castells, 1964: 18) یا «جامعه‌شبکه‌ای»^۲ (Luhan, 1964: 25 [1996]) به شدت درهم تنیده و وابسته‌ای پدید آورده است. برخی بر این باورند که در فضای نوظهور برآمده از جهانی شدن، کشورها و ملت‌ها به سمت هم‌گرایی، یکسان‌سازی یا همگن‌سازی فرهنگی^۳ در حرکت‌اند و از غربی شدن و یا آمریکایی شدن سخن به میان می‌آورند. گروه دیگری بر این باورند که جهانی شدن باعث واگرایی شده و بر تحکیم و پررنگ‌تر شدن هویت‌های محلی و بومی تأکید دارند. بعضی نیز معتقدند جهانی شدن امکانات و شرایطی را فراهم می‌آورد که منجر به شکل‌گیری و پیدایش فرهنگ‌ها و هویت‌های ترکیبی^۴ می‌شود (گل محمدی، ۲۵۳: ۱۳۹۲). با وجود چنین دیدگاه‌ها و نظریه‌های متفاوت و حتی متعارض که تا حدودی به دلیل پیچیدگی این پدیده است، آنچه مسلم دانسته شده این واقعیت است که جهانی شدن با دگرگون کردن شرایط و مؤلفه‌های زیست اجتماعی مردم تهدیدات و فرصت‌های جدیدی را برای حوزه‌های مختلف سیاست‌گذاری رقم زده است (سلیمی، ۳۲۸: ۱۳۸۴-۳۲۷).

در اثر گسترش پدیده جهانی شدن، امور مختلف افزون بر ابعاد پیشین محلی^۵، ملی^۶ و منطقه‌ای^۷،

1. Network society
2. Cultural synchronization
3. Hybrid identities
4. Local
5. National
6. Regional

7. Global

برنامه درسی می‌شود (رضایی، ۱۳۹۸: ۱۳۸-۱۳۹). مهرمحمدی بر این باور است که تربیت معلم نیازمند بهینه‌سازی الگوی برنامه درسی سنتی است که متکی به معرفت‌شناسی اثباتی در امر تربیت حرفه‌ای است. با تمسک به معرفت‌شناسی بدیل که نسبت خطی و مکانیکی میان دانش نظری و دانش حرفه‌ای را برقرار نمی‌داند، برنامه درسی تربیت معلم باید استعداد تربیت عناصر حرفه‌ای با ویژگی‌های یادگیرندگی، پژوهندگی و توان مشارکت در صحنه خلق دانش حرفه‌ای یا همان تربیت معلم فکور را داشته باشد. بازسازی برنامه درسی در چارچوب الگوهایی نظیر یادگیری مسئله‌محور^۸ و مضمون‌محور^۹ به کل جریان آموزش صبغه میان‌رشته‌ای می‌بخشد (مهرمحمدی، ۱۳۹۲: ۱۴-۱۶). همچنین، یافته‌های پژوهش غلامعلی احمدی و دیگران حاکی است پیش‌فرض اساسی رویکرد تأملی یا فکورانه آن است که دنیای معلمی و تدریس، دنیایی پر از شرایط نامعین و پیچیده است که برای مسائل متعدد آن، راه‌حل‌های از پیش تعیین‌شده وجود ندارد. در این دنیای سرشار از مسائل معماگونه، موقعیت‌های تصمیم‌گیری بسیار است و لازمه تصمیمات منطقی و اخلاقی، تأمل و تفکر تأملی است (احمدی و دیگران، ۱۳۹۸: ۶۲-۶۳).

۱. ادبیات موضوع

معلمان کارگزاران اصلی فرایند آموزش و پرورش هستند. کارکرد صحیح مدارس و نظام تعلیم و تربیت تا حد زیادی به برخورداری از معلمان کارآمد و کاردان وابسته است. بدون بهره‌مندی از معلمان شایسته، باصلاحیت و کاردان، تربیت صحیح و واقعی محقق نخواهد شد. کیفیت هر جامعه‌ای به کیفیت نظام آموزشی آن بستگی دارد و کیفیت هر نظام

در زمینه تربیت معلمان شایسته و در تراز جهانی ناکام مانده است. از این رو، پژوهش در این عرصه، چشم‌اندازهای نوین جهانی را برای تصمیم‌گیران سیاسی روشن‌تر می‌کند و به آن‌ها در فهم آثار و پیامدهای جهانی‌شدن، پرهیز از انزواگرایی و ضرورت ایجاد نوسازی و تحول در حوزه تربیت معلم یاری می‌رساند. هدف پژوهش حاضر این است که برای سیاست‌گذاری تربیت معلم اثربخش، پویا و پاسخ‌گو در برابر دگرگونی‌های جهانی‌شدن، مدلی ارائه کند. پرسش اصلی این است که سیاست‌گذاری تربیت معلم برای پاسخ‌گویی خردمندانه به دگرگونی‌های جهانی‌شدن می‌بایست از چه ابعاد، جهت‌گیری‌ها و مشخصاتی برخوردار باشد؟ بررسی پیشینه پژوهش بیانگر این نکته است که برخی پژوهشگران در تحقیقات خود به ابعاد و جنبه‌هایی از این موضوع پرداخته‌اند. از جمله رضایی معتقد است که شدت و سرعت تحولات آینده در همه عرصه‌های زندگی بشر، علاوه بر شایستگی‌های موجود، برخورداری معلمان از شایستگی‌های انسان‌گرایانه، فرادانشی و فراشناختی را بیش از پیش ضروری می‌کند. تغییرات ایجادشده در مهارت‌های مورد نیاز قرن بیست‌ویکم، دلالت‌هایی اساسی برای صلاحیت‌هایی دارد که خود معلمان به آن‌ها نیازمندند تا این مهارت‌ها را به شکلی اثربخش به دانش‌آموزان بیاموزند. بر این اساس، شایستگی‌های انسان‌گرایانه شامل زیرشاخه‌هایی همچون آگاهی اخلاقی و عاطفی، استدلال اخلاقی، همدلی، ذهن اخلاقی، ذهن آمیخته با احترام، مدیریت احساسات، هوش هیجانی، استانداردهای اخلاقی بالا و شایستگی‌های فراشناختی مشتمل بر موضوعاتی نظیر خلاقیت و نوآوری، تفکر خلاق، تفکر انتقادی و ذهن آفریننده، و شایستگی‌های فراشناختی شامل آگاهی فرد از دانسته‌های خود در زمینه علوم مختلف، ذهن نظم‌یافته، دانش پیشرفته در موضوعات

8. Problem Based Learning (PBL)

9. Theme Based

بهبودی معلمان، به پرورش مربیانی می‌انجامد که از دانش و مهارت‌های مناسب برای پاسخ‌گویی به نیازهای عصر جهانی شدن برخوردارند. با توجه به پیچیدگی و گستردگی تغییرات نظام بین‌المللی و نیز پرشتاب بودن دگرگونی‌های جهانی، سیاست‌گذاری در حوزه تربیت معلم با درپیش گرفتن رویکردی با ویژگی‌های جامعیت، کل‌نگری و نظام‌مندی، امکان‌پذیر است. کارآمدی می‌یابد، رویکردی که با پرهیز از جزءنگری و تقلیل‌گرایی، تمامی عناصر، ارکان و جنبه‌های بهسازی معلمان را مورد توجه قرار می‌دهد. در این راستا، پژوهش حاضر سعی دارد پس از بررسی ماهیت پدیده جهانی شدن و واکاوی آثار آن بر حرفه معلمی، در قالب مدلی مفهومی به ارائه الگوی نظری جامع درباره الزامات سیاست‌گذاری تربیت معلم در عصر جهانی شدن مبادرت ورزد.

۲. روش‌شناسی پژوهش

روش تحقیق توصیفی - تحلیلی است. به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش‌های اکتشافی و سنتزپژوهی استفاده شده است. پژوهش اکتشافی عمدتاً به منظور روشن شدن ابعاد و ماهیت مسئله یا مشکلی که درصدد حل آن هستیم انجام می‌شود. همچنین، این روش زمینه مناسبی برای مرور ادبیات نظری و بحث درباره دیدگاه‌های گوناگون پدید می‌آورد و از این رهگذر به پژوهشگران در کسب آگاهی و شناخت درباره پدیده‌های مورد مطالعه و خلق ایده‌های نوین و نوآورانه یاری می‌رساند. افزون بر این، از مزایای پژوهش اکتشافی، انعطاف‌پذیری آن است؛ به نحوی که در چارچوب آن طرح انواع سؤال (چه، چرا و چگونه) امکان‌پذیر است. علاوه بر این، سنتزپژوهی نیز روشی است که از طریق آن می‌توان به تحلیل، ترکیب و مقوله‌بندی دوباره پژوهش‌های انجام‌شده مبادرت ورزید. البته این فرایند چیزی

آموزشی به کیفیت کار معلمان آن وابسته است. درحقیقت، هیچ کشوری نمی‌تواند از سطح معلمانش بالاتر رود (خورشیدی، ۱۳۸۸: ۱۰). نحوه و شیوه آموزش و بهسازی معلمان، به‌ویژه چگونگی تربیت آنان در جهت دادن به آینده و سرنوشت بسیاری از حوزه‌های اجتماعی حیاتی از جمله تحقق «اهداف توسعه پایدار»^{۱۰} نقش حیاتی و تعیین‌کننده‌ای دارد. امروزه با مهاجرت بیشتر دانش‌آموزان، کلاس‌های درس از تنوعات اجتماعی اعم از تنوع قومی، دینی، فرهنگی، نژادی، زبانی و غیره برخوردار شده است. پژوهشگران بر این باورند که جهانی شدن، تأثیرات پیچیده‌ای بر کیفیت افرادی که قصد معلم شدن دارند، برجای گذاشته است (کارنوی، ۱۳۸۸: ۵۰). این در حالی است که معلمان در بسیاری از کشورها اظهار می‌کنند که از آمادگی لازم برای آموزش و تدریس در محیط‌های آموزشی متنوع و متکثر برخوردار نیستند. تحقیقات حاکی است در بیشتر کشورها، به‌ویژه در کشورهای در حال توسعه، مهارت‌های آموزشی و تربیتی مورد نیاز معلمان در قرن بیست‌ویکم در سیاست‌ها و برنامه‌های آماده‌سازی و تربیت معلم مورد غفلت و چشم‌پوشی واقع شده است (Keengwe et al, 2016: 142). وجود معلمانی با صلاحیت‌ها و شایستگی‌های حرفه‌ای نیازمند فرایندی برای جذب، بهسازی یا آماده‌سازی و تربیت آنان است که به تربیت معلم^{۱۱} مشهور است. امروزه این حوزه از سیاست‌گذاری به دلیل آثار سرنوشت‌سازی که بر آینده و پیشرفت جوامع دارد، به منزله نقطه محوری و هسته اصلی سیاست‌گذاری آموزشی و نیز به عنوان حوزه‌ای پرنفوذ و اثرگذار در سیاست‌گذاری‌های توسعه‌ای دولت‌ها شناخته شده است. سیاست‌های کارآمد در عرصه تربیت و

10. Sustainable Development Goals (SDGs)

11. Teacher Training

۳. یافته‌های پژوهش

۳-۱. ماهیت پدیده جهانی شدن

اصطلاح «جهانی شدن»^{۱۲} از واژه «جهانی‌سازی»^{۱۳} مشتق شده است. امانوئل والرشتاین، جهانی شدن را نشان‌دهنده توسعه و گسترش نیروها و روابط اقتصاد جهانی سرمایه‌داری می‌داند که با تقسیم کار جهانی عجین شده است (Wallerstein, 1974). دیوید هاروی جهانی شدن را به منزله فشردگی زمان و مکان تعبیر می‌کند (Harvey, 1989). رولند ربرتسون بر این باور است که «جهانی شدن به مفهوم فشردگی شدن جهان و نیز به معنای فهم و تلقی از جهان به منزله یک کل و مکانی واحد است» (Robertson, 1992: 8). مارتین آلبرو و الیزابت کینگ این تعریف را از جهانی شدن ارائه کرده‌اند: «تمامی فرایندهایی که از طریق آن‌ها مردم نقاط مختلف جهان در دنیایی یکتا و واحد، متشکل و منسجم شده و به طور یکپارچه و پیوسته‌ای سازمان می‌یابند» (Albrow & King, 1990: 8). آنتونی گیدنز نیز برای توصیف پدیده جهانی شدن این تعریف را مورد استفاده قرار داده است: «تشدید روابط اجتماعی در سراسر جهان که مکان‌ها و محل‌های دور از هم را به هم پیوند می‌دهد؛ به نحوی که موجب می‌شود وقایع و اتفاقات محلی را رویدادهایی رقم زند که کیلومترها دورتر به وقوع پیوسته‌اند و برعکس» (Giddens, 1990). دیوید هلد معتقد است: «جهانی شدن فرایندهای مکانی و زمانی است که مبنای تحول و دگرگونی در ملاحظات، نگرش‌ها و دغدغه‌های انسان‌ها در سازمان تعاملات اجتماعی به حساب می‌آیند و موجب می‌شوند فعالیت‌های انسانی بین‌منطقه‌ای

بیش از کنارهم چیدن اطلاعات و تحقیقات قبلی است؛ بدین معنا که ارتباط دادن و تلفیق پژوهش‌ها در راستای ساخت نظری کلی و منسجم به شیوه‌ای استقرایی در مورد موضوعی مشابه صورت می‌پذیرد. بر این اساس، پژوهش حاضر در سه مرحله انجام شده است. در مرحله اول به شیوه اکتشافی به مطالعه پژوهش‌های مرتبط با جهانی شدن مبادرت شد و داده‌های مورد نیاز مربوط به ماهیت، محتوا و ابعاد این پدیده از منابع معتبر و مؤثق استخراج شد و تعاریف و توصیفات گردآوری شده در این باره ارائه شد. در مرحله دوم، به منظور شناسایی آثار و پیامدهای جهانی شدن بر مفاهیم و مضامین حرفه معلمی و نیز نقش‌ها، صلاحیت‌ها و شایستگی‌های مورد نیاز معلمان برای پاسخ‌گویی به تغییرات نوظهور، نتایج و یافته‌های پژوهشی که به این اثرگذاری پرداخته بودند مورد بررسی قرار گرفت و با دسته‌بندی و مفهوم‌سازی اطلاعات به روش سنتز پژوهی، شاخص‌ها و مؤلفه‌های اصلی آن معرفی شد. در مرحله سوم، با توجه به داده‌ها و اطلاعات به‌دست‌آمده از مراحل پیشین، به تبیین و تحلیل الزامات کارآمدی فرایند سیاست‌گذاری تربیت معلم در عصر جهانی شدن پرداخته شد و نتایج مشتمل بر راهبردهای کلان، مؤلفه‌ها و نیز راهکارها در قالب مدل نظری پژوهش ارائه شد. در فرایند سنتز پژوهی این تحقیق، داده‌ها و نظریه‌های ارائه‌شده در مطالعات پژوهشگران به شیوه‌ای استقرایی مورد استفاده و استناد قرار گرفته است و پس از ترکیب و تلفیق آن‌ها به ارائه چارچوب نظری عام و منسجمی درباره الزامات سیاست‌گذاری تربیت معلم سازگار با پدیده جهانی شدن مبادرت شده است. اطلاعات و داده‌های این پژوهش به شیوه کتابخانه‌ای و اسنادی و از طریق مطالعه متون و منابع علمی و پژوهش‌های مرتبط جمع‌آوری شده است.

12. Globalization

13. Globalize

اغلب با دور زدن این مقامات صورت می‌گیرد. این انتقال «صدر به ذیلی»^{۱۵} اختیار سیاست‌گذاری را اغلب «ذیل به صدری»^{۱۶} سایر صلاحیت‌های دولت به سطح بین‌المللی که گواه آن رشد مستمر شمار و دامنه سازمان‌های بین‌المللی و شبکه‌های بین‌دولتی در تمامی بخش‌های جهان است، تکمیل می‌کند. یکی دیگر از ویژگی‌های پدیده جهانی شدن بروز چالش‌های غیرسرزمینی شدن^{۱۷} یا فراقلمرویی شدن است. گفته می‌شود جابه‌جایی و فعالیت فزاینده انسان‌ها، کالاها، شرکت‌ها و خدمات در بازارهای آن سوی مرزهای ملی‌شان منجر به فرسوده شدن رابطه «طبیعی» هر فرهنگ با یک سرزمین جغرافیایی و اجتماعی شده است. مقررات‌زدایی و آزادسازی بازارها، کمک چشمگیری به این روند غیرسرزمینی شدن کرده است. اکنون بازیگران فرامرزی با چشم‌اندازهای قدرت، سمت‌گیری‌ها، هویت‌ها و شبکه‌های متفاوت، دولت‌های ملی برخوردار از حاکمیت را تضعیف کرده‌اند (Beck, 2000: 11). بدین ترتیب، رابطه «طبیعی» هر فرهنگ یا روندی با یک سرزمین جغرافیایی و اجتماعی از هم گسیخته و پیوندهای میان ساختارها، مناسبات، چارچوب‌ها و بازنمایی‌های فرهنگی از هم گسسته است. این روند ظاهراً همگون‌ساز و تعمیم‌بخش را پدیدآورنده «فرهنگی جهانی» می‌دانند که آهسته‌آهسته رویه‌های فرهنگی محلی و منطقه‌ای را نابود می‌کند و جای آن‌ها را می‌گیرد. موجودیت تازه‌ای که وارد بحث غیرسرزمینی شدن شده است فضای رایانه‌ای است؛ فضای شبیه‌سازی‌شده‌ای که رایانه‌ها و شبکه‌های برخط ایجاد کرده‌اند. رایانه‌ای تبدیل به کانونی شده است که استعداد

و فراقاره‌ای توسعه یابند و به یکدیگر پیوند داده شوند. برای ارائه تعریفی جامع از جهانی شدن باید این مؤلفه‌ها مورد توجه قرار گیرند: توسعه و گستردگی، عمق و نفوذیابی، سرعت و شتاب و تأثیر و اثرگذاری» (Held, 1999: 2). توماس لارسون، جهانی شدن را «نوعی کوچک شدن و فشرده شدن جهان، کوتاه شدن و از بین رفتن فاصله‌ها و نزدیکی و به هم‌پیوستگی پدیده‌ها که موجب می‌شود تعاملات افراد در هر بخش از جهان با دیگران در سایر قسمت‌ها بر مبنای کسب منفعت افزایش یابد» تعریف می‌کند (Larsson, 2001: 9).

صندوق بین‌المللی پول^{۱۴} چهار بُعد اساسی جهانی شدن را این گونه برمی‌شمارد: «تجارت و معاملات، حرکت سرمایه و سرمایه‌گذاری، مهاجرت و جابه‌جایی انسان‌ها و گسترش و توسعه دانش». تضعیف و به چالش کشیدن قدرت حکومت‌های ملی از مشخصه‌های فراگرد جهانی شدن دانسته شده است. جهانی شدن برداشته‌های سنتی درباره رویه حاکمیت ملی را دگرگون کرده است. یکی از ویژگی‌های اصلی دولت ملی وستفالیایی، ارتباط آشکاری است که بین حاکمیت و قلمروداری یا سرزمینی بودن وجود دارد. یان آرت شولت در این باره می‌گوید: «به یمن جهانی شدن، نظام وستفالی پیشاپیش به گذشته تاریخی پیوسته است. دستگاه دولت باقی می‌ماند و در واقع از برخی جهات بزرگ‌تر و قوی‌تر شده است و در زندگی اجتماعی نسبت به گذشته دخالت بیش‌تری می‌کند، ولی هنجار وستفالیایی محوری حاکمیت دیگر قابل اجرا نیست» (Scholte, 1997: 21). جهانی شدن منجر به برقراری پیوندهای فرامرزی مستقیمی میان مراجع مختلف پایین‌تر از سطح دولت شده است که گاه همراه با مقامات دولت مرکزی، ولی

15. Top-down

16. Bottom-up

17. Deterritorialization

14. International Monetary Fund

معنای یادگیری و اثرگذاری است. فکر، نوآوری و خلاقیت و سازمان‌دهی در فرایند این اثرگذاری‌ها بسیار تعیین‌کننده است (واترز، ۱۳۷۹: ۹۶-۹۷).

۳-۲. آثار جهانی شدن بر حرفه معلمی

در دهه‌های اخیر پدیده جهانی شدن آثار گسترده و چندوجهی در ابعاد و جنبه‌های گوناگون زندگی اجتماعی جوامع برجای گذاشته است؛ به گونه‌ای که هر کدام از حوزه‌های فرهنگی، اقتصادی، سیاسی، زیست‌محیطی، رسانه‌ای و غیره به درجاتی از پیامدهای آن متأثر شده‌اند. از جمله زمینه‌هایی که بسیار تحت تأثیر فرایندهای جهانی شدن قرار دارد نظام‌های آموزشی، کارآموزی و مهارت‌سازی در سطوح جهانی، ملی و محلی است (مهرعلی‌زاده، ۱۳۸۶: ۹). «آموزش و پرورش جهانی»^{۱۸} دانش، مهارت‌ها و نگرش‌هایی را در دانش‌آموزان پدید می‌آورد که اصولی بنیادین و پایه‌ای برای مشارکت فعالانه و آگاهانه و نیز تصمیم‌گیری عقلانی در جهانی است که کثرت‌گرایی فرهنگی، وابستگی متقابل، نابرابری، همکاری، تضاد و رقابت فزاینده برخی از ویژگی‌های آن است. افزون بر این، سیاست‌ها، خط‌مشی‌ها و اقدامات مرتبط با تربیت معلم نیز در متن و بافت جهانی شدن، تحت تأثیر تجلیات و نمودهای آن قرار گرفته است (Bruno-Jofre & Johnston 2014; Loomis, Rodriguez, & Tillman 2008; Paine, Blömeke & Aydarova 2016). حرکت انسان‌ها، مهاجرت دانش‌آموزان و معلمان، جابه‌جایی ایده‌ها و عقاید و ظهور کنشگران و ذی‌نفعان جدید در ورای مرزهای ملی، کنش تربیت معلم را با نفوذ نیروهای جهانی و فشارهای فراملی روبه‌رو کرده است (Paine et al, 2017: 1133). در عصر

شبیه‌سازی تعداد بی‌شماری فضاهای اقدام با دستورکار، منافع و ارزش‌های خودش را دارد که فراتر از ظرفیت دولت ملی هستند. در برداشت آرجون آپادورای از حوزه‌های عمومی هجرت‌گزینی، مفهوم «غیرسرزمینی شدن» اهمیت تعیین‌کننده‌ای دارد. وی غیرسرزمینی شدن را به معنی جابه‌جایی افراد، اندیشه‌ها و تصویرها می‌داند «که از مرزها و هویت‌های سرزمینی مشخص فراتر می‌رود» (Appa-durai, 1996: 4). این‌گونه جابه‌جایی موجب بروز گسست‌هایی بین ملت و سرزمین، بین هویت‌های پویای اجتماعی و سیاسی و منطق سیاسی سرزمینی بودن می‌شود. آپادورای برای انگارش، نقشی محوری در پیدایش «جهان سیاسی پساملی» قائل است (مونی و همکاران، ۱۳۹۴: ۶۰-۶۱).

بر این اساس، بهتر است در بررسی پدیده جهانی شدن نگرشی کلان و همه‌شمول داشته باشیم و با پرهیز از یک‌سونگری، ابعاد مثبت و منفی آن را ارزیابی کنیم. چنین نگرشی این مزیت را دارد که نشان می‌دهد اتحاد و امتزاج دو تحول عظیم، یعنی ابتکارات، انقلابات و سامان تازه‌ای که بین دو عرصه «پردازش داده‌ها» و «انتقال و ارتباط آن‌ها» روی داده است، نه تنها بدیع و تازه است که برعکس تحولات کشاورزی که بر زمین و امکانات ابزاری کشاورزی اتکا داشت و یا تحولات صنعتی که بر سرمایه و ابزارهای صنعتی وابسته بود، تحولات جهان‌گسترانه به خلاقیت و جرئت ابداعات فردی به کمک سخت‌افزارها و نرم‌افزارهای قابل دسترس همگان وابسته است. این عمومی شدن و بازشدن عرصه تولید و توزیع امکانات و ارزش‌های انقلاب اطلاعاتی و ارتباطی، تا حد بی‌سابقه‌ای امکان بازیگری را برای همه افراد فراهم آورده است (رجایی، ۱۳۹۷: ۱۲). بر اساس این رهیافت، جهانی شدن به

18. Global Education

در زمینه ارائه آموزش چندفرهنگی^{۲۷} و گفت‌وگوی میان‌فرهنگی^{۲۸} توانمند است (Merryfield, 1994: 3). یکی دیگر از دگرگونی‌های حرفه معلمی در اثر جهانی شدن، مفهوم «معلم نوآور»^{۲۹} است. در گذشته، معلمی شغلی کلیشه‌ای و یکنواخت دانسته می‌شد که فعالیت تدریس به طور روزمره تکرار می‌شد و برای انجام آن به خلاقیت خاصی نیازی نبود. مفهوم «معلم تکنیسین»^{۳۰} که معلم را همچون کارمندی می‌انگاشت که می‌بایست بدون چون و چرا از دستورات پیروی کند، چنین معنایی را به ذهن متبادر می‌کرد. در چنین نظام تربیتی‌ای که آن را آموزش و پرورش بانکی یا مخزنی خوانده‌اند (Freire, 2005)، تمرکز اصلی معلم بر مراقبت از فرایند حفظ معلومات بود و فهم و درک مطالب از اهمیت چندانی برخوردار نبود و از راهبردهای تدریس معلم‌محور و عمدتاً مبتنی بر سخنرانی استفاده می‌شد. در حالی که نظام تعلیم و تربیت جهانی به معلم خلاق و نوآوری نیاز دارد که با جهان اطرافش در ارتباط باشد، از تفکر حل مسئله‌ای در فرایند یاددهی - یادگیری برخوردار باشد، سوالات باز - پاسخ^{۳۱} طرح کند، دانش‌آموزان را به مسئله‌یابی^{۳۲}، ارائه ایده‌های جدید^{۳۳} و یادگیری مهارت‌های رهبری^{۳۴} ترغیب کند و قادر باشد با در پیش گرفتن انواع راهبردهای یادگیری فعال^{۳۵} و دانش‌آموز‌محور^{۳۶} محیط‌های

جهانی شدن به دلیل گسترش ارتباطات، تعاملات و پیوندهای شبکه‌ای، قواعد، ابزارها و سازوکارهای نوین به منظور یکسان‌سازی معیارها^{۱۹} و ملاک‌های سنجش و ارزیابی فعالیت‌های تربیت معلم به طور فزاینده‌ای توسعه یافته‌اند. در نتیجه تغییرات جهانی مفاهیم و انگاره‌های سنتی معلمی دچار دگرگونی شده است؛ بدین معنا که برداشت‌های محدود محلی و ملی و اساساً ملت‌محور^{۲۰} جای خود را به تعاریف و برداشت‌هایی گسترده‌تر فراملی و بین‌المللی داده است. همچنین با توجه به پیچیده‌تر شدن و رقابتی شدن جوامع دانش‌بنیان^{۲۱} امروزی، معلمی به حرفه‌ای تخصصی تبدیل شده است که نیاز به دانش وسیع و مهارت‌های گوناگون دارد تا دانش‌آموزان را نه فقط برای زیستن در درون مرزهای ملی، بلکه برای همکاری و هم‌زیستی به عنوان شهروندان جهانی^{۲۲} در دنیای جهانی‌شده^{۲۳} آماده کند. یکی از مفاهیم نوینی که در اثر گسترش پدیده جهانی شدن برای حرفه معلمی مطرح شده است مفهوم «معلم جهانی»^{۲۴} است (Canli & Demirtas, 2018: 85). معلم جهانی با بهره‌مندی از چشم‌انداز بین‌المللی و نقش‌هایی چون تلاش برای تربیت شهروندی جهانی^{۲۵} و آموزش شهروندی جهانی^{۲۶}، باور به اصول جهان‌شمول همچون عدالت اجتماعی، آزادی، برابری، صلح‌خواهی، انسان‌دوستی و حفظ محیط زیست جهان و پاسداشت تنوعات فرهنگی و احترام به تفاوت‌های قومی، مذهبی، زبانی، نژادی و غیره را مد نظر دارد. معلم جهانی

27. Multicultural Education

28. Inter-cultural Dialogue

29. Innovative Teacher

30. Technician Teacher

31. Open-ended Questions

32. Problem-finding

33. New Ideas

34. Leadership Skills

35. Active Learning Strategies

36. Student-centered

19. Standardizing

20. Nation-centred

21. Knowledge-based Societies

22. World citizens

23. Globalized world

24. Global Teacher

25. Global Citizenship

26. Global Citizenship Education (GCED)

یادگیری انعطاف‌پذیر^{۳۷} و کارآفرینانه^{۳۸} ایجاد کند. در مفهوم «معلم پژوهنده»^{۳۹} معلم به مثابه کنشگری فکور^{۴۰} دانسته شده که از جدیدترین رهیافت‌ها، روندها و یافته‌های پژوهشی بین‌المللی در تعلیم و تربیت آگاه است، با انجام پژوهش‌های کاربردی، توانایی گردآوری، طبقه‌بندی، سازمان‌دهی و تحلیل و تفسیر منطقی اطلاعات و داده‌ها را داراست. معلم پژوهشگر^{۴۱} معلمی است که از طریق کاربرد انواع رویکردهای نوین پژوهشی نظیر کنش‌پژوهی^{۴۲}، پژوهش روایی^{۴۳}، درس‌پژوهی^{۴۴} و خودپژوهی^{۴۵} به توسعه هویت حرفه‌ای می‌پردازد. «معلم اثربخش»^{۴۶}، در نقش یادگیرنده مستمر و مداوم، با خودتأملی^{۴۷} و اندیشیدن بر کنش تربیتی، عملکرد خود را مورد نقد و اصلاح قرار می‌دهد. معلم اثربخش از طریق تأمل بر عمل^{۴۸} و تأمل در عمل^{۴۹} از آموزش تأملی^{۵۰} در زمان مناسب و به شیوه مطلوب استفاده می‌کند. چنین معلمی با برخورداری از نقش یادگیرنده^{۵۱} ضمن داشتن روحیه پرسشگری و کنجکاوی به دنبال یادگیری مادام‌العمر و مستمر بوده، قدرت سازمان‌دهی، برنامه‌ریزی و تنظیم طرح درس مناسب را دارد و برای تفهیم مطالب پیچیده و دشوار از مثال‌های کاربردی مرتبط با زندگی روزمره

-
52. Facilitator teacher
 53. Pedagogical approach
 54. Project-based learning
 55. Participatory reaching methods
 56. Group discussions
 57. Teamwork skills
 58. Responsible teacher
 59. Ethical teacher

37. Flexible learning environments
38. Entrepreneurial
39. Researcher teacher
40. Teacher as a reflective practitioner
41. Teacher-researcher
42. Action research
43. Narrative research
44. Lesson study
45. Self-study
46. Effective teacher
47. Self-reflection
48. Reflection-on-action
49. Reflection-in-action
50. Reflective teaching
51. Learner

از یکسو به دلیل آثار مثبت، سازنده و مزایایی که ایجاد می کند همچون فرصت و غنیمتی به حساب می آید که سیاست گذاران باید از آن بهره جویند و از سوی دیگر به جهت پیامدهای منفی و مخربی که دارد به عنوان تهدید و چالشی قلمداد می شود که باید نسبت به آن محتاط و مراقب بود. از منظر فرصت ها و مزایا، در دنیای جهانی شده امروزی به مدد فناوری های نوین ارتباطی و اطلاعاتی، امکانی فراهم آمده تا کشورها بتوانند با سهولت و سرعت بیشتری به تبادل ایده ها و اندیشه ها مبادرت ورزند. سیاست گذاران تربیت معلم قادرند با بهره گیری از این امکان، از دستاوردها، پیشرفت ها و موفقیت های جهانی، به ویژه تجارب کشورهای پیشرو آگاهی یابند و از آن برای ارتقای کیفیت و اثربخشی بهسازی معلمان استفاده کنند. از این رو، ضرورت دارد «بهره گیری از فرصت ها و مزایای جهانی شدن» همچون یکی از راهبردهای کلان مورد توجه سیاست گذاران تربیت معلم قرار گیرد. خلق فرصت های یادگیری جهانی برای دانشجو - معلمان از طریق برگزاری و حضور در سمینارها و همایش های بین المللی راهکار مؤثر دیگری در چارچوب این راهبرد کلان محسوب می شود. توسعه کثرت گرایی و هم گرایی جهانی و گسترش هنجارها و اندیشه هایی نظیر نوع دوستی، صلح جویی، برابری طلبی و آزادی خواهی، فرصتی برای افزایش انسجام اجتماعی و وحدت ملی و نیز کاهش منازعات، تنش ها و اختلافات میان ملل و افزایش مدارا، صلح و امنیت بین المللی پدید می آورد. در این راستا، می توان با راهکارها و برنامه هایی چون برپایی کارگاه های آموزشی برای دانشجو - معلمان در زمینه موضوعاتی چون تعلیم و تربیت چندفرهنگی، آموزش و

درنهایت، «معلم روان شناس»^{۶۰} که با ارائه مشاوره^{۶۱}، آگاهی بخشی، راهنمایی^{۶۲} و همدلی^{۶۳} قادر است به دانش آموزان در حل مشکلات عاطفی، خانوادگی، اقتصادی، فرهنگی و برخورد عقلانی با ناکامی ها، هیجانات و محرومیت ها کمک و یاری رساند (En-anoza & Abao, 2014: 357-358). شایستگی های لازم برای ایفای درست کارکردهای این بُعد از مفهوم معلمی عبارت اند از: آشنایی با اصول و قواعد راهنمایی و مشاوره تربیتی، برخورداری از توانایی های ارتباطی و مهارت برقراری ارتباط مؤثر با دانش آموزان، مهارت شنیدن فعال، داشتن حس دلسوزی، تلاش در جهت تأمین سلامت روانی دانش آموزان و ارتقای نگرش و مهارت های زندگی آن ها از طریق نهادینه سازی مثبت اندیشی، کنترل خشم و عصبانیت، کاستن از اضطراب و افسردگی و مقابله با ترس ها و نگرانی های غیرمعمول (Salandanan et al., 2006, Cited by Enanoza & Abao, 2014: 357-358).

۳-۳. الزامات کارآمدی سیاست گذاری تربیت معلم در عصر جهانی شدن

جهانی شدن به منزله پدیده ای پیچیده و چندوجهی با آثار گسترده و عمیق بر موقعیت حرفه ای معلمان دانسته شده است که لازم است نظام های تربیت معلم برای آماده سازی دانشجو - معلمان تدابیر و تمهیدات مناسبی را تدوین و اجرا کنند (Bhalerao and Kelkar, 2012, Kumar & Parveen, 2013, Paine, Aydarova & Syahril, 2017, Ntuli, Nyarambi, Agamba & Ntuli, 2016, Canli & Demirtas, 2018). جهانی شدن ماهیتاً به عنوان امری دوسویه قلمداد شده است که

60. Psychological teacher

61. Counselor

62. Guide

63. Empathy

این رو، ضرورت دارد راهکارهایی چون تقویت اخلاق حرفه‌ای معلمان و تعمیق نگرش چندساحتی و تفکر چندبعدی به تعلیم و تربیت در پیش گرفته شود. ضمن اینکه تهدید دیگری که در اثر توسعه فرهنگ مادی سرمایه‌داری پدید آمده این است که از اعتبار حرفه معلمی و جایگاه شغل معلمی ارزش‌زدایی شده و به نوعی مرجعیت حرفه‌ای معلمان آسیب‌پذیر شده است. توسعه فضای سایبری^{۶۵}، فناوری‌های دیجیتال و رسانه‌های نوین، «جهان مجازی»^{۶۶} و منبع اطلاعاتی نوظهوری را پدیدار کرده‌اند که دانش‌آموزان با رجوع مستقیم و بی‌واسطه به آن، به کسب دانش مبادرت می‌ورزند. مدیریت این چالش‌ها نیازمند راهکارهایی از جمله ارتقای شأن، مرتبت و جایگاه اجتماعی و حرفه‌ای معلمان در جامعه و بالا بردن روحیه شغلی دانشجو - معلمان از طریق سازوکارهای تشویقی و انگیزشی مادی و معنوی است. همچنین، سست شدن ارزش‌های اخلاقی در نتیجه تقویت فردگرایی افراطی، مخاطره دیگری است که انجام رسالت معلمی در تعمیق بخشیدن ارزش‌های انسانی را با موانع عمده‌ای مواجه کرده است. تقویت نگرش جمع‌گرایی و روحیه نوع‌دوستی و آشنایی دانشجو - معلمان با مهارت‌های کار گروهی و جمعی از جمله راهکارهایی است که می‌تواند در مواجهه با این تهدید، اثرگذار باشد.

«نوسازی نهادی و ساختاری نظام تربیت معلم بر پایه پیشرفت‌های بین‌المللی» سومین راهبرد کلان فرایند سیاست‌گذاری تربیت معلم در عصر جهانی شدن است. با توجه به پیشرفت‌ها و تغییرات جهانی، دولت‌های پیشرو و توسعه‌خواه امر نوسازی و بازسازی نظام آموزش معلمان^{۶۷} و به‌روزرسانی آن را

پرورش چندزبانی^{۶۴}، گفت‌وگوی میان‌فرهنگی (Mc Fadden et al, 1997)، مدیریت و پذیرش تنوعات اجتماعی، آموزش مهارت‌های حل تضاد، روش‌های تقویت روحیه تساهل، مدارا و تحمل، شایستگی‌های ارتباطی و اجتماعی آنان را ارتقا بخشید. افزون بر این، توسعه رهیافت‌ها و الگوهای ارزیابی جهانی در زمینه تربیت معلم، امکانی فراهم می‌آورد تا تصمیم‌سازان این حوزه سیاست‌گذاری به طراحی نظام جامع سنجش عملکرد مبادرت ورزند و با استانداردسازی معیارها و شاخص‌های بهسازی معلمان به ارتقای کیفیت آموزش نائل آیند. گسترش شبکه‌های ارتباطی معلمان نیز فرصتی برای سیاست‌گذاران تربیت معلم محسوب می‌شود تا با تمهید سازوکارهای تعامل اثربخش، از ایده‌های ذی‌نفعان، کنشگران نوین و انجمن‌ها و اتحادیه‌های معلمان در تدوین سیاست‌ها، برنامه‌ها و رویه‌ها بهره‌جویند.

«مدیریت تهدیدات و چالش‌های جهانی شدن» دومین راهبرد کلان جریان سیاست‌گذاری تربیت معلم در مواجهه با این پدیده است. یکسان‌سازی فرهنگی و تضعیف ارزش‌های بومی، محلی و ملی، قادر است بستر و زمینه‌ای برای بیگانه‌سازی معلمان پدید آورد و به بروز بحران‌های هویتی منجر شود. بر این اساس، ضرورت دارد برنامه‌هایی در جهت آگاه‌سازی دانشجو - معلمان نسبت به تاریخ، فرهنگ، هویت و میراث ملی کشور خود و تعمیق هویت‌های بومی و ایجاد سازواری میان سطوح گوناگون فرهنگی و هویتی آنان طراحی و تدوین شود. همچنین، در عصر حاضر با اصل و محور قرار گرفتن اقتصاد و فرهنگ سرمایه‌داری، اندیشه و عمل مادی‌گرایانه، ابزارانگاره و سودجویانه به امر تربیت گسترش یافته است. از

65. Cyberspace

66. Virtual world

67. Modernization and reconstruction of teacher educa-

64. Multilingual education

کند. «بهبودی حرفه‌ای دانشجو - معلمان در تراز جهانی» چهارمین راهبرد کلان برای ارتقای کارایی فرایند سیاست‌گذاری تربیت معلم در عصر جهانی شدن است. تحولات عصر جهانی شدن نیازمند معلمی است که از مهارت‌ها و توانمندی‌های چندگانه، متعدد و متنوعی برخوردار باشد. ارتقای صلاحیت‌ها و شایستگی‌های حرفه‌ای^{۷۰} دانشجو - معلمان از طریق راهکارهایی چون افزایش کیفیت فرایند آموزش، بهبود مهارت‌های نوآوری، کارآفرینی، تفکر خلاق، انتقادی و حل مسئله‌ای، تقویت رویکردهای نوین در تحقیقات تربیتی شامل روایت‌پژوهی، درس‌پژوهی، کنش‌پژوهی و خودپژوهی، آشنایی به زبان انگلیسی و آمادگی یادگیری مداوم از محیط پیرامون امکان‌پذیر است. همچنین، تغییر و تحول و به‌روزرسانی برنامه درسی تربیت معلم^{۷۱} به عنوان یکی از مهم‌ترین مؤلفه‌ها و دلالت‌های سیاستی از سوی اندیشمندان مورد تأکید قرار گرفته است. برخورد فعال، پویا و هدفمند برنامه‌های درسی با فرهنگ‌های گوناگون برای ایجاد مصونیت حقیقی و برقراری مبادلات سازنده فکری و فرهنگی با دیگران اجتناب‌ناپذیر است (مهرمحمدی، ۴۸۲: ۱۳۹۳). بدین منظور، لازم است راهکارهایی چون بین‌المللی‌سازی برنامه درسی^{۷۲} با رویکرد شایستگی‌محور^{۷۳}، تلفیقی و مضمون‌پایه^{۷۴} و نیز بازنگری و روزآمدسازی برنامه‌های درسی قدیمی مورد توجه سیاست‌گذاران تربیت معلم قرار گیرند. افزون بر این، از آنجا که اصلاح الگوهای کارورزی دانشجو - معلمان از دلالت‌های مهم سیاستی

در اولویت‌ها و ترجیحات سیاست‌گذاری قرار داده‌اند. بدین منظور، توسعه همکاری‌ها و ارتباطات بین‌المللی نهادهای متولی امر تربیت معلم و نیز بهره‌جستن از شاخص‌ها و سنجج‌های جهانی برای بهسازی منابع، راهکارهای مؤثری است که فراروی سیاست‌گذاران تربیت معلم قرار دارد. افزون بر این، به منظور کارآمد کردن ساختارها و فرایندهای سازمانی لازم است تا برنامه‌های عملیاتی در زمینه ارتقای زیرساخت‌های آموزشی، فیزیکی و کالبدی و نیز توسعه اتوماسیون، هوشمندسازی و بهره‌گیری از سامانه‌های الکترونیکی و مجازی آموزشی و اداری تنظیم شود. افزایش رویکردهای مشارکت‌جویانه، مؤلفه و دلالت سیاستی دیگری از راهبرد کلان نوسازی نهادی و ساختاری بین‌المللی است. در جهان امروز دولت‌ها برای کارآمد کردن سیاست‌های خود به دنبال کوچک‌سازی، چابک شدن و تحرک بیشتر از طریق مشارکت‌پذیری نهادهای مدنی و ایفای نقش‌های تنظیمی هستند. بدین منظور، تمرکززدایی، کاهش تصدی‌گری و جلب مشارکت نهادهای مدنی و نیز واگذاری اختیارات به سطوح منطقه‌ای، محلی و سازمان‌های مردم‌نهاد از راهکارهایی است که موجب کارآمدی بیشتر سیاست‌گذاری تربیت معلم می‌شود. آخرین مؤلفه و دلالت سیاستی این راهبرد کلان، گسترش روزافزون پارادایم‌های نوینی چون «توسعه پایدار»^{۶۸} و «حکمرانی خوب»^{۶۹} است. بر این اساس، بایسته است فرایند سیاست‌گذاری تربیت معلم در زمینه ارتقای شاخص‌های پاسخ‌گویی، اثربخشی، قانونمندی و شفافیت و توسعه سواد زیست‌محیطی دانشجو - معلمان و افزایش توانایی‌های ارائه آموزش پایدار، برنامه‌ها و راهکارهای مؤثری تدوین و اجرا

70. Improving qualifications and professional competences

71. Teacher education curriculum

72. Internationalization of the curriculum

73. Competency based curriculum

74. Thematic approach

tion system

68. Sustainable development

69. Good governance

تصویر ۱. مدل مفهومی سیاست‌گذاری تربیت معلم در عصر جهانی شدن

راهکارهایی چون ارتقای «سواد چندگانه فناورانه»^{۷۵} و توسعه مهارت ارائه آموزش‌های دیجیتالی و برگزاری کلاس‌های مجازی و الکترونیکی در پیش گرفته شود. سواد چندگانه فناورانه شامل طیفی از سواد فناوری از جمله سواد اطلاعاتی، سواد ارتباطات

تربیت معلم در جهان امروز به شمار می‌آید، تدوین برنامه‌هایی نظیر استفاده از رویکردهای تأملی، فکرواره و بازاندیشانه و نیز کاربردی کردن مدل‌های تمرین معلمی مؤثر و سودمند است. ضمن اینکه اهمیت روزافزون فناوری‌های نوین آموزشی ایجاب می‌کند

75. Technological multiple literacies

اخلاق‌مدار و معلم روان‌شناس سخن به میان آمده است. مفاهیم جدیدی که بر اساس آن‌ها انتظار می‌رود معلمان و مربیان بر پایه برخورداری از صلاحیت‌ها و شایستگی‌های حرفه‌ای مرتبط، نقش‌های تربیتی ویژه‌ای را متناظر با آثار جهانی شدن به انجام رسانند. این دگرگونی‌ها و تحولات، نهاد دولت را ناگزیر می‌کند تا متناسب با دلالت‌های سیاستی بین‌المللی، گستره‌ای از سیاست‌ها، تصمیمات و اقداماتی را در نظام تربیت معلم به انجام رساند. این الزامات سیاست‌گذارانه در قالب شاخص‌ها و مؤلفه‌های گوناگون تبیین شد و در نهایت، مدل مفهومی پژوهش شامل چهار راهبرد کلان، شانزده مؤلفه و ۲۲ راهکار و برنامه ارائه شد. راهبردهای کلان و مؤلفه‌های هر کدام عبارت‌اند از: بهره‌گیری از فرصت‌ها و مزایای جهانی شدن (ارتباطات بین‌المللی، کثرت‌گرایی جهانی، الگوهای ارزیابی، شبکه‌های سیاستی)؛ مدیریت تهدیدات و چالش‌های جهانی شدن (بیگانگی معلمان، تقویت سوداگری، کاهش مرجعیت، فردگرایی افراطی)؛ نوسازی نظام تربیت معلم بر پایه پیشرفت‌های بین‌المللی (نظام مدیریت، ساختارهای سازمانی، رویکردهای مشارکت‌جویانه، پارادایم‌های نوین) و بهسازی حرفه‌ای دانشجو - معلمان در تراز جهانی (شایستگی‌های حرفه‌ای، برنامه‌های درسی، الگوهای کارورزی، فناوری‌های نوین).

۴-۱. پیشنهادات سیاستی

- ضرورت دارد فرایند سیاست‌گذاری تربیت معلم در عصر جهانی شدن با در نظر گرفتن ویژگی‌های نظام‌مندی^{۷۶}، راهبردی بودن^{۷۷}، جامعیت^{۷۸}، کل‌نگری^{۷۹}، شفافیت^{۸۰} و پرهیز از ابهام،

76. Sematic

77. Strategic

78. Comprehensiveness

79. Holism

80. Transparency

مجازی، سواد رسانه‌ای و سواد اطلاعاتی دیجیتال است. بر اساس آنچه بیان شد، مدل مفهومی الزامات کارآمدی سیاست‌گذاری تربیت معلم در عصر جهانی شدن که با نگرشی جامع و کل‌نگر ابعاد گوناگون این موضوع را در نظر گرفته است ارائه شده است (تصویر شماره ۱).

۴. بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش برای پاسخ به این پرسش انجام شد که فرایند سیاست‌گذاری تربیت معلم برای پاسخ‌گویی خردمندانه به دگرگونی‌ها و آثار جهانی شدن بر حرفه معلمی می‌بایست از چه ابعاد، جهت‌گیری‌ها و مشخصاتی برخوردار باشد؟ بدین منظور، پس از مطالعه متون و نظریه‌های علمی درباره ماهیت پدیده جهانی شدن و آثار آن بر حرفه معلمی، مجموعه‌ای از الزامات سیاست‌گذارانه مشتعل بر راهبردهای کلان (ارکان اصلی و اصول راهنما)، مؤلفه‌ها (دلالت‌های سیاستی، شواهد و واقعیات محیطی) و راهکارها و برنامه‌ها (ابزارها و سازوکارهایی برای نیل به اهداف و یا حل مشکلات) شناسایی و تبیین شد و یافته‌ها در قالب مدلی مفهومی ارائه شد. بر این اساس، جهانی شدن با ویژگی‌هایی نظیر کاستن و محو کردن فواصل زمانی و مکانی، تشدید روابط اجتماعی، سازمان دادن انسان‌ها و جوامع در دنیایی واحد، قلمرو دایی، فشرده کردن جهان، به هم پیوسته و مرتبط کردن پدیده‌ها، تضعیف هنجارهای وستفالیایی حاکمیت دولت‌های ملی، با اهمیت کردن انگاره «جهان پساملی» و تسهیل جابه‌جایی انسان‌ها و ایده‌ها، جامعه‌ای شبکه‌ای، اطلاعاتی و درهم‌تنیده پدید آورده است. در اثر این تغییرات، تفاسیر و برداشت‌های سنتی حرفه معلمی متحول و دگرگون شده است و از مفاهیم نوینی همچون معلم جهانی، معلم نوآور، معلم پژوهنده، معلم اثربخش، معلم تسهیل‌گر، معلم مسئول، معلم

کلی‌گویی و تقلیل‌گرایی در مرحله دستور کار فرایند سیاست‌گذاری قرار گیرد.

- با توجه به گسترش شبکه‌های ارتباطی جهانی معلمان و ظهور ذی‌نفعان نوین در زمینه تربیت معلم، بایسته است سیاست‌گذاران این حوزه با افزایش مشارکت‌جویی و تعامل مؤثر، زمینه حضور، فعالیت و نقش‌آفرینی صاحب‌نظران و متخصصان، اتحادیه‌های معلمان، انجمن‌های علمی و فرهنگی دانشجو - معلمان، نهادهای جامعه مدنی و سازمان‌های مردم‌نهاد را در تدوین و اجرای سیاست‌ها و برنامه‌های آماده‌سازی معلمان فراهم آورند.

- با گنجاندن بسیاری از مسائل و چالش‌های جهان کنونی همچون آلودگی محیط زیست، فقر، بیکاری، تبعیض، بی‌عدالتی، منازعات و جنگ‌ها و بیماری‌های فراگیر بین‌المللی در متون درسی تربیت معلم می‌توان به برنامه‌های درسی ماهیتی بین‌المللی بخشید و روحیه مسئولیت‌پذیری جهانی و هویت شهروندی جهانی را در دانشجو - معلمان تقویت کرد.

- کسب هویت شهروندی جهانی نباید به معنای غفلت و چشم‌پوشی دانشجو - معلمان از تاریخ، فرهنگ و هویت ملی و بومی خود به حساب آید، بلکه هدف این است که ضمن تقویت نگرش و آگاهی‌های آنان نسبت به پیشینه و میراث علمی و فرهنگی جامعه خود، نوعی تعادل، توازن و سازواری میان سطوح گوناگون فرهنگی و هویتی محلی، ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی به وجود آید.

- توصیه می‌شود سیاست‌های آموزشی مراکز تربیت معلم به سمت و سوی ارائه آموزش‌های کاربردی و مهارتی سوق یابد و فرصت‌های یادگیری جهانی برای دانشجو - معلمان از جمله گذراندن یک نیمسال کارورزی در مدارس کشورهای پیشرو و موفق در آموزش و پرورش و زمینه‌سازی برای حضور

آنان در سمینارهای و دوره‌های آموزشی بین‌المللی مرتبط تدارک و برنامه‌ریزی شود.

- برای انجام پژوهش‌های آینده توصیه می‌شود محققان با بررسی اسناد سیاستی بالادستی به تحلیل و ارزیابی میزان انطباق آنان با نیازهای عصر جهانی شدن بپردازند و نیز چگونگی ورود مسئله تربیت معلم تراز جهانی به پنجره سیاستی و ترجیحات سیاست‌گذاران را مورد مطالعه و واکاوی قرار دهند.

به لحاظ موانع انجام تحقیق، کمبود مطالعات پژوهشی و منابع در دسترس در ارتباط با موضوع نوشتار مهم‌ترین محدودیت پژوهش حاضر بود که به دلیل جدید بودن موضوع کمتر بدان پرداخته شده بود. به منظور رفع این نقیصه و با توجه به اهمیت و اثرگذاری مقوله سیاست‌گذاری تربیت معلم در عصر جهانی شدن در نیل به توسعه پایدار و همه‌جانبه، پیشنهاد می‌شود پژوهشگران به انجام تحقیقات بیشتر در این حوزه مطالعاتی و بررسی ابعاد و زوایای گوناگون آن مبادرت ورزند.

ملاحظات اخلاقی

پیروی از اصول اخلاق پژوهش

تمام اصول اخلاقی در این مقاله رعایت شده است.

حامی مالی

این تحقیق هیچ گونه کمک مالی از سازمان‌های تأمین مالی در بخش‌های عمومی، تجاری یا غیرانتفاعی دریافت نکرد.

تعارض منافع

بنابر اظهار نویسنده این مقاله تعارض منافع ندارد.

منابع فارسی

- احمدی، غ. ع.، ملکی، ص.، مهرمحمدی، م.، و امام‌جمعه، س. م. ر. (۱۳۹۸). سیر تحول برنامه کارورزی نظام تربیت معلم ایران. *تعلیم و تربیت*، ۳۵(۲)، ۶۱-۸۲.
- خورشیدی، ع. (۱۳۸۸). *مدیریت و رهبری آموزشی*. چاپ ۲. تهران: یسطرون.
- رجایی، ف. (۱۳۹۷). *پدیده جهانی‌شدن: وضعیت بشری و تمدن اطلاعاتی* [ع. ح. آذرنگ، ترجمه فارسی]. چاپ ۴. تهران: آگه.
- رضایی، م. (۱۳۹۸). *شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان: گذشته، حال، آینده. تعلیم و تربیت*، ۳۵(۲)، ۱۲۹-۱۵۰.
- سلیمی، ح. (۱۳۸۴). *نظریه‌های گوناگون درباره جهانی‌شدن*. چاپ ۱. تهران: سمت.
- کارنوی، م. (۱۳۸۸). *مبانی برنامه‌ریزی آموزشی جهانی‌شدن و اصطلاحات آموزشی: آنچه برنامه‌ریزان آموزشی باید بدانند* [ع. ستاری، ترجمه فارسی]. چاپ ۲. تهران: مدرسه.
- گل‌محمدی، ا. (۱۳۹۲). *جهانی‌شدن، فرهنگ، هویت*. چاپ ۶. تهران: نشر نی.
- مونی، آ. (۱۳۹۴). *دانشنامه جهانی‌شدن* [ع. ر. طیب، ترجمه فارسی]. چاپ ۱. تهران: امیرکبیر.
- مهرعلیزاده، ی. (۱۳۸۶). *جهانی‌شدن و نظام‌های آموزشی با تأکید بر کشور ایران*. چاپ ۲. اهواز: رسش.
- مهرمحمدی، م. (۱۳۹۲). *برنامه درسی تربیت معلم و الگوی اجرایی مشارکتی آن: راهبرد تحولی برای تربیت معلم در ایران. نظریه و عمل در برنامه درسی*، ۱(۱)، ۵-۲۶.
- مهرمحمدی، م. (۱۳۹۳). *برنامه درسی: نظرگاه‌ها، رویکردها و چشم‌اندازها*. چاپ ۷. تهران: سمت.
- واترز، م. (۱۳۷۹). *جهانی‌شدن* [ا. مردانی‌گیوی، و س. مریدی، ترجمه فارسی]. چاپ ۱. تهران: سازمان مدیریت صنعتی.

References

- Ahmadi, Gh. A., Maleki, S., Mehrmohammadi, M., & Emaam Jom'eh, S. M. R. (2019). [The developmental path of internship program within the Iranian system of teacher training (Persian)]. *Quarterly Journal of Education*, 35(2), 61-82. <http://qjoe.ir/article-1-1810-fa.html>
- Albrow, M., & King, E., Eds. (1990). *Globalization, knowledge and society: Readings from international sociology*. London: SAGE. <https://books.google.com/books?id=z-7bWQCPZILYC&dq>
- Appadurai, A. (1996). *Modernity at large: Cultural dimensions of globalization*. Minneapolis: University of Minnesota Press. <https://books.google.com/books?id=4LVE-JT7gghMC&dq>
- Barber, M., & Mourshed, M. (2007). How the world's best-performing school systems come out on top. Retrieved from <https://www.mckinsey.com/industries/public-and-social-sector/our-insights/how-the-worlds-best-performing-school-systems-come-out-on-top>
- Bartell, C. A. (2004) The challenges facing beginning teachers. In C. A. Bartell. *Cultivating high-quality teaching through induction and mentoring* (pp. 1-20). Thousand Oaks, CA: SAGE Publications Company. https://us.corwin.com/sites/default/files/upm-assets/6940_book_item_6940.pdf
- Beck, U. (2000). *What is globalization?* Cambridge: Polity Press.
- Bhalerao, R. P. & Kaštore, P. B. (2012). Globalization and teacher education. *Scholarly Research Journal for Interdisciplinary Studies*, 1-8. <http://www.srjis.com/pages/pdfFiles/1469521984kaštore%20bhalerao.pdf>
- Canli, S., & Demirtaş, H. (2018). The impact of globalization on teaching profession: The global teacher. *Journal of Education and Training Studies*, 6(1), 80-95. [DOI:10.11114/jets.v6i1.2792]
- Carnoy, M. (2009). *Globalization and educational reform: What planners need to know* [A. Sattari, Persian Trans]. 2nd Ed. Tehran: Madreseh. <http://opac.nlai.ir/opac-prod/bibliographic/764375>
- Castells, M. (2010). *The rise of the network society. The information age: Economy society and culture*. Vol. I. 2nd Ed. Chichester: Blackwell. <https://books.google.com/books?id=FihjywtjTdUC&dq>
- Enanoza, F. L., & Abao, E. L. (2014). Roles and performance expectancies of a global teacher. *European Scientific Journal*, 10(1), 356-73. <https://ejournal.org/index.php/esj/article/view/2567>
- Freire, P. (2005). *Pedagogy of the oppressed*. New York: Continuum. https://commons.princeton.edu/inclusive-pedagogy/wp-content/uploads/sites/17/2016/07/freire_pedagogy_of_the_oppressed_ch2-3.pdf
- Giddens, A. (1990). *The consequences of modernity*. Palo Alto, CA: Stanford University Press. <https://books.google.com/books?id=C46N9wtBf0GC&dq>
- Golmohammadi, A. (2013). [Globalization, culture, identity (Persian)]. 6th Ed. Tehran: Nashr-e Ney. <http://opac.nlai.ir/opac-prod/bibliographic/3336973>
- Held, D., McGrew, A. G., Goldblatt, D., & Perraton, J. (1999). *Global transformations: Politics, economics and culture*. Stanford: Stanford University Press. <https://books.google.com/books?id=VBXvvo4Vo-oC&dq>
- International Monetary Fund Staff. (2000). *Globalization: Threat or opportunity?* Washington, D.C.: IMF Publications. <https://www.imf.org/external/np/exr/ib/2000/041200to.htm>
- Khorshidi, A. (2009). [Educational administration and leadership (Persian)]. 2nd Ed. Tehran: Yaštoreon. <http://opac.nlai.ir/opac-prod/bibliographic/689006>
- Kumar, I. A., & Parveen, Sh. (2013). Teacher education in the age of globalization. *Research Journal of Educational Sciences*, 1(1), 8-12. http://www.isca.in/EDU_SCI/Archive/v1/i1/2.ISCA-RJES-2013-001.pdf
- Larsson, T. (2001). *The race to the top: The real story of globalization*. Washington, D.C.: Cato Institute. <https://books.google.com/books?id=ybnEQQUY15cC&dq>
- Leu, E. (2005). *The role of teachers, schools and communities in quality education: A review of literature*. Washington, D.C.: Academy for Educational Development, Incorporated. <https://books.google.com/books?id=oS6PAAAA-CAAJ&dq>
- McFadden, J., Merryfield, M. M., & Barron, K. R. (1997). Multicultural & global/international education: Guidelines for programs in teacher education. Retrieved from <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED405301.pdf>

- McLuhan, M. (1964). *Understanding media: The extensions of man*. New York: McGraw-Hill. <https://books.google.com/books?id=Q7loAAAAIAAJ&dq>
- Mehralizadeh, Y. (2007). [*Globalization and educational systems with emphasis on Iran* (Persian)]. 2nd Ed. Ahvaz: Rasesh. <http://opac.nlai.ir/opac-prod/bibliographic/730618>
- Mehrmohammadi, M. (2014). [*Curriculum: Theories, approaches and perspectives* (Persian)]. 7th Ed. Tehran: SAMT. <http://opac.nlai.ir/opac-prod/bibliographic/1213100>
- Mehrmohammadi, M. (2014). [Teacher education curriculum and its collaborative implementation model: A transformative strategy for teacher education in Iran (Persian)]. *Theory & Practice in Curriculum Journal*, 1(1), 5-26. <http://cstp.khu.ac.ir/article-1-1848-fa.html>
- Merryfield, M. (1994). Teacher education in global & international education. Retrieved from <https://eric.ed.gov/?id=ED376166>
- Mooney, A. (2015). *Encyclopedia of globalization* [A. R. Tayyeb, Persian Trans]. 1st Ed. Tehran: Amir Kabir. <http://opac.nlai.ir/opac-prod/bibliographic/3808678>
- Ntuli, E., Nyarambi, A., Agamba, J., & Ntuli, V. (2016). Globalization and teacher education: Challenges and solutions to 21st century content preparation and pedagogy in Africa. In J. Keengwe, J. G. Mbae, & G. Onchwari (Eds.), *Handbook of research on global issues in next-generation teacher education* (pp. 313-330). Hershey, PA: IGI Global. [DOI:10.4018/978-1-4666-9948-9.ch018]
- Paine, L., Blömeke, S., & Aydarova, O. (2016). Teachers and teaching in the context of globalization. In D. H. Gitomer, & C. A. Bell (Eds.), *Handbook of research on teaching* (pp. 717-786). 5th Ed. Washington, D.C.: American Educational Research Association. [DOI:10.3102/978-0-935302-48-6_11]
- Rajae, F. (2018). *The phenomenon of globalization of the human condition and information civilization* [A. H. Azarang, Persian Trans]. 4th Ed. Tehran: Agah.
- Rezaai, M. (2019). [Teachers' professional competencies: Past, present, and future (Persian)]. *Quarterly Journal of Education*, 35(2), 129-50. <http://qjoe.ir/article-1-1813-fa.html>
- Robertson, R. (1992). *Globalization: Social theory and global culture*. London: SAGE. <https://books.google.com/books?id=gmCJCWAAQBAJ&dq>
- Salimi, H. (2005). [*Contending theories on globalization* (Persian)]. 1st Ed. Tehran: SAMT. <http://opac.nlai.ir/opac-prod/bibliographic/759084>
- Scholte, J. A. (1997). The globalization of world politics. In J. Baylis, & S. Smith (Eds.), *The globalization of world politics: An introduction to international relations*. Oxford: Oxford University Press. <https://books.google.com/books?id=gyu5AAAAIAAJ&dq>
- Staudt, D. (2001). Moral education: Preparing teachers for globalization. *Journal of Thought*, 36(4), 53-61. <https://www.jstor.org/stable/42589680>
- Waters, M. (2000). *Globalization* [A. Mardani Givi, & S. Moridi, Persian Trans]. 1st Ed. Tehran: Industrial Management Institute. <http://opac.nlai.ir/opac-prod/bibliographic/597802>